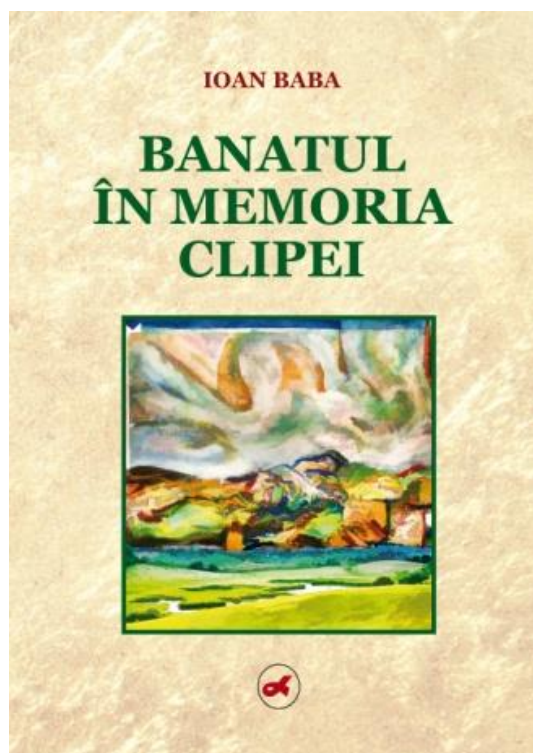

Ioan Baba, *Banatul în memoria clipei*, Panciova: Editura Libertatea, 2017, 400 p.

Virginia POPOVIĆ,
 Universitatea din Novi Sad,
 Facultatea de Filosofie
popovic.virdjinja@ff.uns.ac.rs

Scriitorii din Voivodina, aparținând unei literaturi tinere, în formare, de-a lungul anilor, traversând diverse orizonturi de evoluție, au simțit nevoia unor evaluări de ansamblu, periodice, tocmai pentru a-și putea conștientiza și defini cât mai exact, coordonata valorică pe care se situau în acele momente. Literatura română din Voivodina a promovat încă de la primele încercări de creativitate tendința spre autenticitate, reușind să se bucure de propria identitate cu acel specific oferit de spațiul multicultural în care a evoluat. Scriitorii aparținând unei așa-zise „literaturi mici” (Radu Flora), în mare parte trecând prin „mari frământări și prefaceri din cadrul literaturilor iugoslave” (Ibidem) au fost întotdeauna în căutare de drumuri și expresii, au parcurs drumul de la un realism așa cum era înțeles în anii postbelici, până la găsirea de noi tipare, mai obiectiviste, mai largi, de transpunere a esenței literare în creația lor. Tendințele și posibilitățile noi de exprimare și de afirmare a personalității, individuale și sociale, au avut ecou în domeniul scrisului prin care scriitorii din Voivodina scot la iveală sensuri noi ale scrisului

românesc pe aceste meleaguri. Tematica multiplă, bogată și variată, îmbinarea elementelor limbii literare cu cele dialectale, diferite experiențe literare, uneori tendențioase, altele moralizatoare, transmutația de la sat la oraș, diferite opoziții și planuri inversate, precum și investigația psihologică, limbajul intelectualist, fraza complicată de conveniență, acțiuni stereotipe, toate aceste caracteristici antrenează cititorul voivodinean la o lectură captivantă. Uneori elementele poetice ușurează lectura iar altele fraza devine greoaie din cauza abundenței de bănățenisme sau calchieri din sârbă, iar acțiunile devin mai complicate.

Majoritatea scriitorilor din Voivodina s-au născut în Banat iar ținutul lor natal și dragostea față de el se reflectă, în opera lor, transformând-o în una originală, autentică. Rămâne doar să se găsească cele mai bune căi care pot conduce această literatură spre valorizare și lectură. Scriitorul din Voivodina a depășit statutul de scriitor local sau regional, valoarea poeziei este una europeană în continuă transformare și noi conotații.

Este binevenit almanahul panoramic al liricii românești din Banatul sârbesc la împlinirea a 70 de ani de la fondarea revistei de literatură, artă și cultură transfrontalieră „Lumina” (12 ianuarie 1947) și a șapte decenii de la apariția primelor cărți de beletristică în limba română cu sigla C.P.E. Libertatea, Panciova, Republica Serbia. Încă de la începutul acestei cărți, autorul Ioan Baba, subliniază că intenția lui nu era să alcătuiască o antologie, deoarece a modificat oarecum criteriile care stau la baza alcătuirii unei antologii: (1. De a oferi o imagine veridică și clară a evoluției unei întregi literaturi sau a unei părți din ea, de a respecta criteriul cronologic și cel axiologic; 2.

Condensarea unei tradiții literare, care va asigura o veritabilă diferențiere a valorilor; 3. Favorizarea sau impulsivizarea progresului unei specii literare). Renunțând la criteriile strict valorice, care *ar fi putut să fie subiective*, Ioan Baba a dorit, de data aceasta, să aducă în fața noastră un almanah-panoramic al liricii „despre Banatul nostru drag” cu unele incursiuni și trimiteri semnificative spre alte spații geografice. În paginile acestui almanah panoramic poetul Ioan Baba ne descoperă Banatul cu diversele tangențele spirituale românești așa cum le-au văzut câteva generații de poeți, de-a lungul a mai bine de un secol.

O mare parte dintre poeții români din Voivodina au abordat teme vizând Banatul sârbesc, locul unde s-au născut și unde și-au petrecut întreaga viață sau doar o parte din ea. Poezia despre Banat este numită de Ioan Baba „cântec de dor despre o țară” („Lumina”, Anul LIX, Serie nouă, nr. 1/2006, pag.17). Motivul Banatului, nostalgia față de plaiurile natale și dragostea față de toposurile de pustă și de codru sunt atotprezente în memoria afectivă a poetului, reînviată în versuri pline de lumină și sensibilitate și imagini inedite scrise într-o limbă frumoasă, presărată pe alocuri cu bănățenisme, pentru a reda culoare și frumusețe locurilor descrise.

Un veritabil mozaic tematic străbate generațiile de scriitori, începând cu primele caiete de versuri găsite în casele țăranilor bănățeni. Fără a intenționa să intre într-un sistem de periodizare a literaturii române din Banatul sârbesc, Ioan Baba, alcătuiește almanahul său panoramic după o logică propusă a timpului, respectiv anii în care s-au născut poeții și l-a denumit BANATUL ÎN MEMORIA CLIPEI - almanah panoramic al liricii românești. O mare parte a acestor poezii sunt publicate în „Memoria clipei”, una dintre rubricile revistei „Lumina”, în care Banatul a fost „subiectul poetic tematic primordial al contemplărilor noastre”, încât concepția revistei dar și apelul la unele volume de autor, au facilitat intenția și publicarea poeziilor antologice ale scriitorilor, dedicate sau cele care invocă Banatul. Ioan Baba amintește cu precizie că la creațiile fiecărui autor au fost alăturate selectiv și poezii publicate în cadrul panoramei literare „Lumina”-50 (Anul L, nr. (10) 2 aprilie-iunie 1977, p.17-106), alcătuită de redactorul responsabil cu prilejul marcării semicentenarului revistei, sau din cadrul altor rubrici precum sunt „Manu propria” sau „Reverii”. Prin toate aceste date, autorul Ioan Baba ne oferă o panoramă care are scopul urmărirea evoluției fenomenului literar din Voivodina cu accentul pus spre creația poetică legată de meleagurile minunate ale Banatului sârbesc.

Poetul Ioan Baba, bun cunoscător al evoluției literaturii bănățene, fiind el însuși bănățean, născut în satul Seleuș din Banatul sârbesc, pe 25 XI 1951, de care s-a desprins urmându-și destinul și cu dor nemărginit față de anii petrecuți în locul edenic al satului său natal, a lăudat și a cântat în versuri de un ecou nemărginit acest minunat sat de pustă. Încă din prefață vorbește de manuscrisele bănățenilor, îndreptându-ne atenția spre începuturile literaturii bănățene, care cu siguranță au apărut ca urmare a unor îndelungate și diverse tradiții culturale de peste un secol și jumătate, cu rădăcini în folclorul poporului român de pe aceste meleaguri. În anii postbelici, literatura din Voivodina a parcurs o cale ascendentă, iar cu apariția săptămânalului „Libertatea” și a suplimentului „Libertatea literară”, din care se trage și revista „Lumina”, a devenit de o valoare remarcabilă, spre deosebire totul ce era scris până atunci, care poate rămâne în literatura română din Banatul sârbesc doar ca o valoare documentară.

Ioan Baba, cunoscând personal o mare parte dintre poeții născuți în Banatul sârbesc și bun cunoscător al întregii operelor lirice, cu atenție a desprins din opera lor versurile care cântă frumusețile plaiurilor bănățene. A început cu poezia română care recurge la modalități clasice, tradiționale și treptat mergând spre poezia care cultivă limbajul modern și postmodern, autorul a reușit să prezinte publicului toate colțurile Banatului, prin versuri care scormonesc cele mai amănunte îndeletniciri și sentimente ale omului bănățean, cu obiceiurile, ritualurile și tradițiile lui, munca pe câmp, aurul lanurilor de grâu și satele românești îmbrăcate în hainele celor patru anotimpuri. De la blândețea peisajului bănățean, care este tema majoră a întregii generații cincizeciste din Banat, trecând peste versurile specifice anilor șaiszeci, celebrând socialismul cu imagini din universul rural, peste poezia erotică cu motive folclorice și de tip maiakovskian, autorul acestui almanah panoramic a reușit să desprindă zbaterile, nădejile și năzuințele țăranului, mai ales

în cele în care evocă cărări și văi natale românești, unde poetul bănățean, de cele mai multe ori, se lasă copleșit de lirism cald și duios. La unii poeți, nostalgia lumii rememorate autobiografic nu determină viziunea, ci tensiunea care este iminentă în psihologia colectivă în urma unei evoluții sociale. Poetul bănățean recurge adesea la amintire sau la vis încât, din pana lui se nasc versuri pline de dor și melancolie.

În peisajului rural, poetul român bănățean descoperă viețuirea cotidiană într-o lume plină de mistere, cu forța ascunsă ale tradițiilor moștenite de la predecesori, în care se declanșează un șir lung de căutări printre dogme, teorii și iluzii asupra adevărului, asupra esenței vieții. Visul e, pentru poet, o fereastră spre lumină, care odată întrerupt, permite unei noi zile să înceapă, o nouă căutare spre necunoscut. Toposurile ontologice bănățene descoperă, în versuri, un spațiu unic pe acest pământ unde poetul se găsește „acasă”, unde trăiește o copilărie paradisiacă și unde simte primele sentimente erotice. Gândurile spre zilele trecute, spre lumea pe care au cunoscut-o cândva le declanșează în suflet și în memorie o nesiguranță, semn că anii trec ireversibil, iar amintirile se șterg odată cu parcurgerea lor. Râurile bănățene, dealul Vârșetului, satele de la pustă, satele de la codru, pădurile și dunele de nisip, câmpiile cu verdeață și lanurile de grâu, miriștea fraged arată și țăranul ostenit, cu patimile și preferințele lui sunt descrise de poeții tradiționaliști bănățeni.

De la versurile anilor postbelici incluse în acest almanah panoramic de o fascinantă frumusețe, poezia lirică bănățeană devine un loc de întâlnire cu cotiturile esențiale ale limbajului poetic modern. Prin apariția unei noi conștiințe poetice deschizătoare de drumuri și capabile să exercite o mare influență asupra experiențelor poetice de viitor, poezia anilor șaptezeci ai secolului trecut abordează din mai multe unghiuri lumea satului bănățean, cu toată problematica complexă a vieții minoritarului român, a conglomeratului de naționalități în care trăiește, când apare un sat de tip sămănătorist, ideal, autentic, tradițional, arhaic și idealizat, de un primitivism naiv și fermecător, în care omul e legat organic de natură, de pământul care-l face structural bun și-i conservă respectul pentru valorile morale. Pe de altă parte, orașul, demonizat, nu e decât un spațiu corupător și alienant, în care cel plecat din sat, înstrăinații noștri poeți, ruși de energiile pământului străbun, de satul lor natal, sunt condamnați la nostalgie și suferință.

Poezia anilor optzeci și nouăzeci cunoaște ieșirea din spațiul bănățean și aprecierea moștenirii culturale în context european. În această perioadă versul scoate la iveală sentimentul de rădăcină care produce teamă, neîncredere și incapacitatea de a se adapta la noua cultură, la un alt spațiu, diferit de meleagurile bănățene. Chiar dacă este un proces rar întâlnit, totuși, are loc ca o reacție iar rezultatul procesului de aculturare este adaptarea, care poate conduce și la alienare. În această perioadă simbolurilor „rurale” li se atribuie conotații noi iar poeții în stil postmodern surprind, „prin imortalizarea diverselor momente aparent marginale dar în esență semnificative, care și-au pus amprenta pe lucruri, viața și soarta omului de sub bolta bănățeană”.

Autorul, în prefața almanahului nostru panoramic, pe care avem norocul să-l avem în fața noastră afirmă că „își are sorgintea în rădăcinile de sânge, înfipte în pământul mănos al obârșiei, iar timbrul este în consonanță cu specificul și multiplele semnificații ale dorului unic românesc, care o face mai mult decât originală, precum un monument poetic colosal al destinului, închinat – Banatului.”

Ioan Baba prin sintagma „memoria clipei” ne-a pus pe gânduri și ne întrebăm dacă fiecare clipă a vieții noastre are memorie și dacă ea poate trăi etern în noi. Amintirile locurilor minunate bănățene eternizate în versurile de față și teaurizate în inimile fiecărui poet din această carte, sunt transmise cititorului, să le citească, recitească și redescopere. Peisajele bănățene din almanahul-panoramic alcătuit de poetul nostru, Ioan Baba, devin un buletin de identitate a satului nostru bănățean, prezentat cu un fir autobiografic prin rememorarea unor întâmplări, gesturi, opțiuni din prima copilărie ori din adolescență, care pregătesc destinul poetului de mai târziu. Spectacolul totdeauna surprinzător al naturii bănățene, căutarea aproape obsesivă a simbolurilor forței vitale în mișcarea astrelor pe cer, în felul cum se coc fructele, cum se urmează anotimpurile și cum se leagă roadele, sunt prezentate în versuri de tipul: „port în inimă un gutui înflorit,/ îl aud cum bate și trece prin poarta cerului albastru, unduit” (Simion Drăguța) sau „În drum spre Banat/ Spune că șesul cu

râurile-i verzi/ Pocnește-n muguri de cireș/ Și-n spice de grâu lăptoase” (Ioan Baba), care răsună în urechi, se înfig în memorie, construind clipe și clipe noi...

Intenția poetului Ioan Baba când, înainte cu mai mult de două decenii, a început să alcătuiască un almanah panoramic al liricii românești din Banatul sârbesc, era să lase moștenire generațiilor de astăzi sau viitoare „multe din avaturile vremurilor, cu multe și diverse tumulturi” care au fost așternute peste capul omului bănățean și peste spațiul mirific al Banatului, ceea ce a și reușit pe deplin.